

Opleiding Muziektherapie: ArtEZ Conservatorium Enschede

In Nederland bestaat een aantal opleidingen waar studenten hun diploma voor Creatieve Therapie Muziek en Muziektherapie kunnen behalen. In deze serie artikelen worden de karakteristieken van vier opleidingen beschreven.

In het centrum van de kleine en gezellige studentenstad Enschede bevindt zich, aan het ArtEZ Conservatorium, de enige opleiding Muziektherapie van Nederland. De ArtEZ hogeschool is de grootste hogeschool voor de Kunsten en verzorgt bachelor- en masteropleidingen op het gebied van beeldende kunst, mode, vormgeving, architectuur, muziek, dans en theater (Artez, 2010), waaronder de opleiding muziektherapie.

Op dit moment studeren er 46 studenten aan deze vierjarige HBO opleiding. Gemiddeld worden er 11 studenten aangenomen in het propedeusejaar en studeren er per jaar 8 tot 12 af*. Het merendeel van de studenten vindt al tijdens het afstudeerjaar een baan, het overige deel binnen een jaar na het voltooien van de opleiding (Opleidingsportfolio, 2009). Tachtig procent van de afgestudeerden vindt momenteel binnen een jaar een baan als muziektherapeut (Alumni enquête, 2009).

Geschiedenis

In 1986 startte de eerste lichting van de (toen nog vijfjarige) opleiding. Bij het tot stand komen van de opleiding speelden onder andere Jan Aalbers, Jan Meijnen, Ton Ouwehand, Liesbeth Fokkema-Andraea, Niek van Nieuwenhuijzen en Henk Smeijsters een belangrijke rol*.

"De opleiding, toen nog onderdeel van de bacheloropleiding Muziek, onderscheidde zich nadrukkelijk van verwante opleidingen door de afwijkende opvatting en visie dat een muziektherapeut een musicus is die zijn muzikale competenties toepast in een therapeutische setting (Studiegids, 2009)."

In 1992 is de opleiding getoetst en erkend door het beroepsregister voor Creatief Therapeuten en is sinds 2006 geregistreerd als zelfstandige opleiding met een eigen CroHo nummer, welke opleidt tot Bachelor of Music Therapy (Artez, 2010).

In september 2009 vond de laatste accreditatie plaats. Zowel de commissie, studenten als docenten zijn positief over de opleiding. De commissie was zeer te spreken over het uitstroomniveau/eindexamenniveau*.

Visie

De muziektherapieopleiding wordt gedoceerd aan het conservatorium. De opleiding gaat uit van de opvatting dat een muziektherapeut in zijn werk een musicus én therapeut is. Hiermee spreekt de opleiding uit, dat zij haar studenten beoogt op te leiden tot muziektherapeuten die hun medium tot in detail beheersen en zich op dit gebied kunnen blijven ontwikkelen. Theoretisch gezien leren studenten hoe muziek in elkaar zit, de effecten ervan en hoe die te interpreteren. Muzikaal gezien wordt er gewerkt aan expressie, klankkwaliteit en praktische- en improvisatorische vaardigheden. Ofwel: veel muziek!

Het curriculum van de opleiding bevat een hechte integratie van muzikale, muziektheoretische en therapeutisch-methodische vakken. Zo leert de student op muzikaal-professionele wijze de samenhang tussen muzikale, intra-psychische en psychosociale processen te analyseren, te beïnvloeden en te behandelen (Opleidingsportfolio, 2009).

Naast het muzikale accent en de therapeutische ontwikkeling hecht de opleiding er groot belang aan dat de student door zelfonderzoek en integratie een persoonlijke beeldvorming en visie over zichzelf ontwikkelt. Studenten onderzoeken wat hun mogelijkheden zijn, maken zich deze eigen en ontdekken hoe ze zelf door muziek geraakt worden (Opleidingsportfolio, 2009).

Inhoudelijke invulling

De opleiding muziektherapie draagt een eclectisch karakter. Er wordt gewerkt vanuit gangbare (psychotherapeutische) kaders en actuele methodieken. Het methodisch model (Asmus en Perkins Gilbert, 1981) vormt het uitgangspunt in het methodisch denken. De opleiding gaat daarbij uit van het analoge procesmodel van Smeijsters (1995; 2000; 2006): muzikale gedragingen en muzikale belevingen, zoals deze in de muziektherapie zichtbaar worden, zijn vergelijkbaar met algemeen gedrag en

belevingen van mensen in hun dagelijks leven (opleidingsportfolio, 2009).

Daarnaast leren de studenten vanaf het eerste studiejaar de 64 Bruscia muziektherapeutische interventietechnieken hanteren, inzetten, benoemen en onderbouwen (Bruscia, 1987; Opleidingsportfolio, 2009). "Via het kennismaken van de belangrijkste orthopedagogische en psychotherapeutische methoden van muziektherapie en aan de hand van methodische modellen leren de studenten bij cliënt(en) groep) een bij de problematiek van deze persoon passende muziektherapeutische methode te ontwikkelen (Artez, 2010)."

Daarnaast richt de opleiding zich ook op de wetenschappelijke en professionaliserende aspecten van het beroep. Studenten leren zelfstandig internationale literatuur en resultaten van wetenschappelijk onderzoek te interpreteren en bestuderen en de vertaalslag te maken naar de beroepspraktijk (EBP).

Curriculum

Het curriculum van de opleiding is ingedeeld in vier clusters: muziek, muziektheorie, muziektherapeutisch en praktijk, verdeeld over de vier jaar van de opleiding (Opleidingsportfolio, 2009).

Het domein muziek bestaat uit vakken als piano, zang, slagwerk, eigen instrument, stemimprovisatie, piano-improvisatie, koor en projectweken.

Muziektheorie omhelst vakken als analyse, harmonie, solfège, improvisatieanalyse, gehoortraining, muziekgeschiedenis (zowel vanuit klassiek- als popmuziek), algemene muziekleer, liedrepertoire.

Het muziektherapeutisch domein omvat de vakken methodiek, theorie muziektherapie, gezondheidsleer, zelfervaring, projectweek muziektherapie, professionalisering, studiegroep, supervisie en intervisie.

Praktijktoetsing gebeurt door middel van stages.

De opleiding muziektherapie heeft sinds 2004 eigen opleidingscompetenties. De zestien opleidingscompetenties en het daarbij behorende curriculum zijn ontwikkeld naar het model van de internationaal gangbare opleidingscompetenties. Deze opleidingscompetenties zijn verder gebaseerd op de Dublin- en

HBO- descriptoren, opleidingscompetenties van Opleiding Docent Muziek, opleidingscompetenties Creatieve Therapie (CT) en het beroepsprofiel van de vaktherapeut en muziektherapeut, zoals geformuleerd door de Federatie Vaktherapeutische Beroepen en de Nederlandse Vereniging voor MuziekTherapie (opleidingsportfolio, 2009). Sinds 2008 is de opleiding begonnen met de implementatie van een nieuw curriculum. In dit nieuwe curriculum is er onder andere in een vroeger stadium sprake van confrontatie met het daadwerkelijke beroep (Opleidingsportfolio, 2009).

Het *propedeutisch oriëntatiejaar* staat in het teken van kennismaking met het beroep van muziektherapeut. Studenten volgen muzikale vakken, krijgen de eerste basis van het therapeutisch denk- en behandelkader, leren reflecteren, starten met zelfverving en maken kennis met de praktijk in een observatiestage. In het *tweede, verbredingsjaar* zijn de lesonderdelen vergelijkbaar met het eerste jaar, maar leert de student meerdere reikwijdtes van het beroep kennen. In dit jaar is er een OrthoPedagogisch Docent Muziek Project in nauwe samenwerking met de opleiding Docent Muziek. In het derde jaar, *de hoofd fase*, staat het leren beheersen van de muziektherapeutische competenties in de muziektherapeutische praktijk centraal. In het nieuwe curriculum bestaat de stage uit 24 uur per week, gedurende negen maanden. De andere dagen zijn voor muziek en methodische lessen. Eens in de twee weken verzorgt een onafhankelijke supervisor supervisie.

In *het vierde studiejaar* kiest de student voor een afstudeerprofiel, waarbinnen hij/zij zich verdiept in één differentiatie of zelf gekozen onderwerpen. In een praktijkproject start de student geheel zelfstandig een muziektherapeutisch project op (Opleidingsportfolio, 2009).

Muziek

Volgens de opleiding moet een goede muziektherapeut in staat zijn om zowel improviserend als muzikaal begeleidend op een grote verscheidenheid aan instrumenten, alsook via het hanteren van gecomponeerde of overgeleverde 'muziek door de eeuwen en culturen heen' cliënten te helpen bij herstel, behoud en ontwikkeling (Opleidingsportfolio, 2009).

Omdat de opleiding een muziekvakopleiding is, stelt ze eisen aan de muzikale vaardigheden van haar studenten. De student wordt in

een toelatingsexamen getoetst op technische en uitdrukkingsvaardigheden op het hoofdinstrument, kwaliteit en ontwikkelbaarheid van de stem en het vermogen via geïmproviseerde muziek zich te uiten, aan te passen en initiatief te nemen. Daarnaast wordt gelet op attitude en motivatie. Hiernaast wordt er een muziektheorie-examen afgenomen, waarbij toelatingsniveau van het conservatorium vereist is. Bij onvoldoende muziektheoretisch niveau, bestaat de mogelijkheid om een vooropleidingsjaar, of een spoedcursus theorie, te volgen (Opleidingsportfolio, 2009).

De muzikale vakken beslaan zo'n 45% van het totale lesaanbod (Opleidingsportfolio, 2009). In het eerste jaar bestaan de muzikale vakken uit één uur per week groeple piano, een half uur per week individuele les op het eigen instrument, een uur per week groepszangles, een uur per week popworkshop slagwerk, anderhalf uur per week koorzang. In het tweede jaar wordt dit uitgebreid met een half uur per week piano-improvisatie, een module stemimprovisatie, 75 minuten popensemble en een half uur per week individuele zangles in plaats van de groepsles. In het derde en vierde jaar ligt de focus meer op de muziektherapeutische praktijk. Het eigen instrument, piano en zang blijven echter onderdeel van het lesprogramma.

In het nieuwe curriculum kunnen studenten ook keuzevakken op muzikaal gebied volgen, zoals gitaarbegeleiding, bandcoaching, multimedia en Songwriting (Opleidingsportfolio, 2009).

Docenten

Het docententeam wordt geformeerd door een kernteam (hierna genoemd), ondersteunende docenten (vocaal, instrumentaal, muziektheorie), en gastdocenten uit binnen- en buitenland.

Docent methodiek *Laurien Hakvoort* behaalde na haar studie creatieve therapie muziek haar Masters degree muziektherapie aan het conservatorium van de University of the Pacific in de VS. Naast haar eigen muziektherapiepraktijk, Muzis, en haar onderwistaken doet zij momenteel promotieonderzoek vanuit ArtEZ conservatorium en Forensisch Psychiatrisch Centrum Oostvaarderskliniek aan de RUG naar coping gedrag binnen muziektherapie bij forensisch psychiatrische patiënten (Artez, 2010).

Docent zelfverving *Jaap Orth* heeft vele studies afgerond, onder andere groepswork, supervisie en cognitieve

gedragstherapie. Hij is werkzaam als senior muziektherapeut op de afdeling Gespecialiseerde Psychiatrie Wolfheze van De Gelderse Roos, alsook voorzitter van de Vakgroep Vaktherapeuten De Gelderse Roos en supervisor (Artez, 2010).

Docent theorie muziektherapie *Annemiek Vink* is psycholoog-onderzoekster. Zij is lid van de Kenniskring Kennisontwikkeling Vaktherapieën (KenVaK) en is kernteamlid/docent verbonden aan de Master of Arts Therapies van Hogeschool Zuyd (Artez, 2010). Zij promoveert op een onderzoek naar het effect van muziektherapie in het verminderen van agitatie bij mensen bij dementie (UMCG/RuG). Verder is zij bestuurslid bij Stichting Muziektherapie.

Carola Werger is hoofd van de opleiding muziektherapie en docent stemimprovisatie. Zij studeerde dwarsfluit, schoolmuziek, muziektherapie en danstherapie aan het conservatorium in Enschede. Carola werkte zeventien jaar als muziektherapeute in de psychiatrie en was jaren voorzitter van de Stichting Muziektherapie. Op dit moment werkt zij als zelfstandig muziektherapeut in haar eigen muziekpraktijk Weerklank en zingt en speelt in improvisatiegroep het Klankschap (Artez, 2010)*.

Drs. Hanneke te Winkel-Komijn was na haar doctoraalexamen geneeskunde werkzaam in voorlichtings- en vormingswerk en onderwijs, o.a. van 1982 tot 2009 aan de Saxion Academie Gezondheidszorg. Geestelijke gezondheidszorg heeft haar speciale belangstelling. Al ruim twintig jaar is ze docente gezondheidsleer aan de opleiding muziektherapie in Enschede.**

Hannina Boers
h.boers@student.artez.nl
juni 2010

Bronnen:

- Alumni enquête Conservatorium, Graduate Survey Academy of Music, 2009
- ArtEZ. Laatst geraadpleegd op 25 juni 2010. Website: <http://www.artez.nl/conservatorium>
- Werger, C. (Ed) (2009-2010). Opleidingsportfolio muziektherapie. Enschede.
- ArtEZ conservatorium (2009), studiegids muziektherapie 2009-2010. Enschede.

* Werger, persoonlijke mededeling, 2009.

** Winkel-Komijn, persoonlijke mededeling, 2010.